

1 Przykłady, grupy abelowe

1.1 Reprezentacje nieprzywiedlne

1. $\mathbb{R}$ z dodawaniem jest grupą abelową, więc nieprzywiedlne reprezentacje unitarne są jednowymiarowe, czyli zadane przez homomorfizm w liczby zespolone o module 1 (tzn. charakter reprezentacji). Wcześniej zauważyliśmy że homomorfizm z $\mathbb{R}$ w liczby zespolone o module jeden jest postaci $\omega_a(t) = \exp(iat)$ gdzie $a \in \mathbb{R}$ jest dowolne. To daje pełny opis nieprzywiedlnych reprezentacji unitarnych $\mathbb{R}$.

2. Grupa $T = \mathbb{R}/2\pi\mathbb{Z}$ (czyli okrąg). Jest to grupa abelowa więc nieprzywiedlne reprezentacje unitarne są zadane przez homomorfizm w liczby zespolone o module 1. Dla $\mathbb{R}$ taki homomorfizm jest postaci $\omega_a(t) = \exp(iat)$. T jest ilorazem $\mathbb{R}$, więc reprezentacje T odpowiadają reprezentacjom $\mathbb{R}$ które przeprowadzają $2\pi\mathbb{Z}$ na identyczność. A więc reprezentacje T odpowiadają $\omega_k(t) = \exp(ikt)$ gdzie $k \in \mathbb{Z}$. Wyżej pomnożyliśmy $\mathbb{Z}$ przez 2π by uzyskać prosty wzór na $\omega_k(t)$, w przeciwnym razie trzeba by użyć $\exp(i2\pi kt)$.

3. Grupa $\mathbb{R}^n$ z dodawaniem. Reprezentacje są zadane przez charaktery postaci $\omega_a(t) = \exp(i\langle t, a \rangle)$ gdzie $a \in \mathbb{R}^n$ zaś $\langle \cdot, \cdot \rangle$ oznacza iloczyn skalarny na $\mathbb{R}^n$.

4. Grupa T^n . Tu charaktery są postaci $\omega_\alpha(t) = \exp(i\langle t, \alpha \rangle)$ z $\alpha \in \mathbb{Z}^n$.

5. Grupa $\mathbb{Z}$ z dodawaniem. Tu charakter jest wyznaczony przez wartość dla $k = 1$. Tą wartość można zapisać jako $\exp(it)$ gdzie $t \in \mathbb{R}/2\pi\mathbb{Z}$ (tzn. dostaniemy tą samą wartość gdy dodamy $2\pi l$ z $l \in \mathbb{Z}$ do t , przy tym klasa równoważności t jest wyznaczona jednoznacznie). Dla ogólnego k mamy $\omega_t(k) = \exp(itk)$.

Powyższy przykład ilustruje ogólne zjawisko: charaktery lokalnie zwartej grupy abelowej G z mnożeniem punktowym jako działaniem i z topologią zbieżności jednostajnej na zbiorach zwartych stanowią grupę lokalnie zwartą nazywaną grupą dualną i niekiedy oznaczaną przez G' . Ponadto charaktery G' są w 1-1 odpowiedniości z elementami G . Dokładniej dla $a \in G$ odwzorowanie $\omega \mapsto \omega(a)$ daje charakter G' . Można pokazać że wszystkie charaktery G' są tej postaci że oryginalna topologia G jest identyczna z topologią G'' .

6. Grupa $\mathbb{Z}^n$. Tu charakter jest wyznaczony przez element $t \in T^n$ i mamy wzór $\omega_t(\alpha) = \exp(i\langle \alpha, t \rangle)$.

1.2 Struktura reprezentacji

Dla $f \in L^1(G)$ możemy zdefiniować obraz przez reprezentację unitarną ρ wzorem

$$\rho(f) = \int_{g \in G} f(g)\rho(g)dg.$$

Wymaga to całkowania funkcji wektorowych. Jeśli przestrzeń H na której działa ρ jest ośrodkowa to przestrzeń operatorów ograniczonych $L(H)$ na H z topologią mocnej zbieżności jest ośrodkowa. Dodatkowo kula jednostkowa w $L(H)$ jest metryzowalna w sposób zupełny. Pozwala to bez problemu przenieść teorię miarowości na funkcje o wartościach w $L(H)$. Można też przenieść teorię całkowania Lebesgue'a na funkcje o wartościach w $L(H)$. W szczególności jeśli f

jest mierzalna to $\|f\|$ jest mierzalna. Jeśli $\|f\|$ jest całkowalna i f jest mierzalna to f jest całkowalna.

Dla grupy T (czy też T^n) możemy teraz prawie literalnie przenieść konstrukcją rozkładu kanonicznego reprezentacji. Mianowicie, niech $e_k(t) = \frac{1}{2\pi} \exp(-itk)$. Łatwo sprawdzić że e_k jest idempotentem, tzn. $e_k * e_k = e_k$ gdzie $*$ oznacza splot. $\rho(e_k)$ daje operator rzutowania na podprzestrzeń H rozpinaną przez podreprezentację z charakterem ω_k . Oznaczmy $H_k = \rho(e_k)H$. Mamy wtedy

$$H = \bigoplus_k H_k$$

tzn. reprezentacja ρ jest równoważna sumie prostej reprezentacji H_k . Ponadto dowolna baza ortogonalna w H_k daje rozkład reprezentacji na H_k na sumę reprezentacji nieprzywiedlych.

W przypadku gdy ρ jest reprezentacją regularną to H_k są jednowymiarowe. Otrzymany rozkład jest faktycznie rozkładem w (wykładniczy) szereg Fouriera. Dla reprezentacji regularnej $\mathbb{R}$ sytuacja jest nieco bardziej skomplikowana. Dla funkcji z L^1 wprowadzamy transformację Fouriera wzorem

$$(\hat{f})(a) = \int_{\mathbb{R}} f(t) \exp(-iat) dt.$$

Można sprawić że $\widehat{f * g} = \hat{f} \hat{g}$ i że $\hat{f}$ jest funkcją ciągłą znikającą w nieskończoności. Ponadto dla $f \in L^1(\mathbb{R}) \cup L^2(\mathbb{R})$ mamy $\hat{f} \in L^2(\mathbb{R})$ i $\|f\|_{L^2}^2 = 2\pi \|\hat{f}\|_{L^2}^2$.

Oznacza to że na obrazie $L^1 \cap L^2$ przez transformację Fouriera $\hat{f}$ działa podobnie do przykładów z poprzedniego wykładu. To działanie rozszerza się na całe L^2 . Jako że obraz L^1 przez transformację Fouriera jest zamknięty na mnożenie punktowe i sprzężenie zespolone, to jest gęsty w przestrzeni funkcji ciągłych znikających w nieskończoności. Teraz stosuje się lemat o postaci podprzestrzeni niezmienniczych. Używając postaci podprzestrzeni niezmienniczych można pokazać że obraz $L^1 \cap L^2$ przez transformację Fouriera jest gęsty w L^2 . A więc transformacja Fouriera zadaje równoważność reprezentacji regularnej z reprezentacją gdzie obraz f działa jako mnożenie przez funkcję. W szczególności element $t \in \mathbb{R}$ działa jako mnożenie przez $\exp(-ita)$. A więc nie ma minimalnych podprzestrzeni niezmienniczych i reprezentacja nie jest sumą prostą. Można sformułować mówiąc że reprezentacja regularna jest całką prostą reprezentacji nieprzywiedlych względem miary Lebesgue'a.

W ramach dowodu twierdzenia spektralnego pokazaliśmy że dowolna reprezentacja jest sumą prostą reprezentacji cyklicznych. Dla reprezentacji cyklicznych mamy podobny wynik jak dla reprezentacji regularnej. Dokładniej istnieje miara μ taka że obraz f przez reprezentację działa na $L^2(\mu)$ mnożąc przez $\hat{f}$. Miarę μ można wybrać na wiele sposobów. Jeden wyróżniony wybór dostaniemy gdy zażądamy by wektor cykliczny odpowiadał funkcji stale równej 1. Przy tym warunku miara μ będzie miarą probabilistyczną.

Ogólna reprezentacja $\mathbb{R}$ daje się przedstawić jako całko prosta. Dla reprezentacji na przestrzeniach ośrodkowych całkę prostą można robić jako całkę po $\mathbb{R}$, tyle że na danym punktem możemy mieć przestrzeń wyższego wymiaru (ośrodkową).